

Kunnskapsdepartementet
v/ Åste Haukvik Traen
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

SOHEMIs hørings svar til forslag til lov om offentlige organers ansvar for bruk av tolk mv. (tolkeloven)

På vegne av SOHEMI vil vi takke for at vi fikk utsatt frist til å komme med våre innspill til forslag til tolkeloven. SOHEMI er Helsedirektoratets fagråd for likeverdige helse- og omsorgstjenester til innvandrerbefolkningen, og skal bistå Helsedirektoratet i arbeidet med likeverdige helse- og omsorgstjenester for innvandrerbefolkningen. Fagrådet består av fagpersoner med kompetanse om innvandreres levekår, helse og helseutfordringer, tilgang til og bruk av helse- og omsorgstjenester.

Et samlet SOHEMI vil takke for et velbegrunnet og godt utredet forslag til lov om offentlige organers ansvar for bruk av tolk. Å sikre bruk av kvalifiserte tolker innen offentlig sektor er en viktig forutsetning for å sikre likeverdige offentlige tjenester, og bedre ivaretagelse av retts- og pasientsikkerheten.

I dette dokumentet har vi sammenfattet noen innspill som vi ber Kunnskapsdepartementet vurdere i den videre prosessen med implementering av den nye tolkeloven.

Ad § 2 – Virkeområde - Presisering av hvilke profesjoner som dekkes av loven

SOHEMI savner en presisering av hvilke profesjoner som dekkes av loven.

Ref § 2 Virkeområde, er det uklart for oss i hvilken grad viktige helserelevante virksomheter som nødvendige apotek tjenester, fysioterapi, tannhelsetjenester, optikere, (avtalespesialister...) mv omfattes av loven.

Ad § 4 Forbud mot bruk av barn som tolk

SOHEMI støtter departementets forslag om at nåværende § 11 e i forvaltningsloven, som omhandler forbud mot bruk av barn som tolk, tas inn i lov om offentlig organers ansvar for bruk av tolk.

Ad § 7 Krav om kvalifisert tolk - Tolkers kvalifikasjoner

Det er viktig at det kommer frem i lovteksten at det offentlige skal etterspørre/prioritere tolker med høyeste tilgjengelige nivå. De best kvalifiserte tolker skal velges – uansett oppdrag. Det er ikke den enkelte oppdragsgivers ansvar å vurdere hvilket tolkenivå man «trenger» til en aktuell samtale. Dette er en viktig presisering, da noen tolkeformidlere har ulik pris på tolker på ulike tolkenivåer, og loven må sikre at det ikke etterspørres tolker på lavere nivå, der de er «billigere».

Det bør jobbes systematisk for at tolker som befinner seg på lavere nivåer i Nasjonalt tolkeregiesteret får hevet sin kompetanse og mulighet til å «klatre» i registeret. Dette blant annet gjennom

tilrettelegging for deltakelse i tolkeutdanning og statsautorisasjonsprøven. En desentralisering av tolkeutdanning bør også vurderes for å øke kvalifiseringsmulighetene for personer bosatt utenfor Oslo. Ved at tolkeutdanningen desentraliseres, vil man også kunne øke rekrutteringen til tolkeyrket fra ulike deler av landet.

I § 7 Krav om kvalifisert tolk, første ledd, er det foreslått følgende ordlyd:

Når et offentlig organ bruker tolk, jf. § 6 første ledd, skal det brukes tolk som oppfyller kravene til å bli oppført i Nasjonalt tolkeregister, jf. § 16.

SOHEMI mener det bør være en *hovedregel* at tolker som brukes av det offentlige, skal stå oppført i Nasjonalt tolkeregister. Det skal med andre ord være unntaksvis, at kvalifiserte tolker som tar oppdrag for det offentlige ikke er registrert, og slike unntak må begrunnes.

Ad § 8 Bruk av fjerntolking

Fjerntolking åpner en mulighet for at flere tolkebrukere får tilgang på kvalifiserte tolker. Der det er en valgmulighet mellom video-/skjermtolking og telefontolking, anbefaler SOHEMI at det legges føringer for at videotolking er førstevalg fremfor telefontolk. Det bør komme en presisering om at tolken må befinne seg i skjermede og egnede omgivelser ved oppdrag via fjerntolking. Fjerntolking forutsetter anskaffelse av utstyr, skjermtolking i enda større grad enn telefontolking. Finansiering ved anskaffelse av egnet utstyr må utredes.

Ad § 21 Gebyr/egenandel (§ 20 i forslag til forskrift)

Det er viktig at det ikke innføres gebyr på tolketjenester; dette vil kunne få negative konsekvenser for tilgangen på likeverdige tjenester for de som har minst, samtidig som offentlig ansatte risikerer ikke å få de opplysningene de trenger for å kunne belyse den aktuelle saken. En del steder får pasienter allerede gebyr ved ikke møtt til time; et ekstra gebyr for de som i tillegg har tolkebehov, vil være u hensiktsmessig.

Departementet har etterspurt høringsinstansenes syn på eventuell innføring av en egenandelsordning for tolketjenester, i tilfeller der hensynet til rettssikkerhet og forsvarlig hjelp og tjeneste ikke gjør seg gjeldende. SOHEMI vil, på generelt grunnlag, sterkt fraråde at det innføres egenandel for tolketjenester. Dette vil være en faktor som vil bidra til ytterligere sosial ulikhet og ulikhet i helse. SOHEMI savner at forslaget til tolkeloven ikke eksplisitt sier noe om finansiering/betaling av tolketjenester. Erfaringer tilsier at en del pasienter i helsevesenet kan vegre seg for å etterspørre tolk, på bakgrunn av manglende kjennskap til hvem som må ta regningen for tolkeoppdraget/redsel for å måtte betale for tolkeoppdraget selv. Vi mener derfor at loven bør tydeliggjøre at tolketjenester i forbindelse med tjenester/oppfølging av offentlige organer, skal dekkes av den aktuelle virksomhet/organ. Dette bør også inkludere personer uten lovlig opphold/papirløse i tilfeller der de er i kontakt med helsetjenesten.

Ad § 22 Ikrafttredelse

I henhold til § 22 står det som forslag at loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Videre står det at «Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid». Vi mener det vil være

uheldig dersom loven innføres på ulikt tidspunkt i forskjellige sektorer; det vil i overgangsperioden kunne være vanskelig for de sektorer hvor loven ikke er gjort gjeldende å skaffe kvalifisert tolk.

Ytterligere presiseringer:

Utdanning av helsepersonell i kommunikasjon via tolk

I det foreliggende lovforslaget savner vi fokus på utdanning av helsepersonell i kommunikasjon via tolk. Dette bør gjøres til en integrert del av profesjonsutdanningen (egne læringsmål jmf nasjonale retningslinjer for helse- og sosialfagutdanningene/medisinstudiet, spesialistforskriften mv.)

Høringsnotatet vektlegger en viktig profesjonalisering av tolkeyrket. Samtidig er det viktig at helsepersonell som tar del i tolkede samtaler er trygge på sin rolle og hvordan de best kan legge opp til en god samtale med tolk tilstede. § 8 og § 9 har henvisning til opplæring i bruk av fjerntolking og retningslinjer for bestilling og bruk av tolk. Vi mener likevel at lovteksten med fordel kan utdypes; Helsepersonell sin rolle rundt kommunikasjon via tolk er mangefasettert, foruten bestilling og aktiv deltakelse i selve tolkesamtalen, innebærer det medbestemmelse for bruk av tolk (samvalg/brukermedvirkning), bevissthet rundt lovverk (f.eks pasient- og brukerrettighetsloven §3, helsepersonelloven § 10), bevisst valg av tolkeform (fremmøtetolking vs fjerntolking) der man har alternativer. Man vil også måtte forholde seg annerledes dersom man har en tolkesamtale med én pasient eller bruker, om familiemedlemmer deltar i samtalen, eller om det er snakk om gruppetolking (f.eks i forbindelse med lærings- og mestringskurs).

Informasjon om rett til tolk

Pasienter og brukere med begrensede norskferdigheter og behov for tolk for adekvat oppfølging, må på en smidig måte få kjennskap til sin rett til tolk i offentlig sektor. Erfaringer fra spesialisthelsetjenesten er at informasjon om retten til tolk til en konsultasjon/innleggelse oftest er «gjemt» nederst på innkallingen, eller som en del av et tettpakket infoskriv. De som har behov for tolk, kommer seg aldri dit i infoskrivet. Informasjon om retten til tolk, hvem som bestiller og betaler for tolken må komme frem tidlig i innkallingen.

På henvisninger fra fastlegen, må det legges opp til et obligatorisk felt der behov for tolk og ev. språk må fylles ut.

Presisering av rett til tolk

SOHEMI foreslår at tolkeloven bør fastslå rett til tolk i situasjoner der plikten allerede er etablert gjennom særlovgivning eller hensynet til rettsikkerhet i forvaltningen.

Tilgang på tolk i akutte situasjoner

Vi har i Norge behov for at det etableres en nasjonal tolketjeneste som kan ivareta tolkebehov 24/7, utenom ordinær arbeidstid. Det bør følge av norsk lov at vi skal ha en døgnbemannet tolketjeneste, som kan bistå med kvalifiserte tolketjenester på kort varsel, i akutte situasjoner. Dette er et arbeid som må utredes og utvikles.

Annet

Ad forslag til § 9 Retningslinjer for bestilling og bruk av tolk; Denne paragrafen henviser til at offentlig organ som jevnlig bruker tolk, skal ha retningslinjer for bestilling og bruk av tolker etter §§ 6 til 8. Vi mener at slike retningslinjer også bør henviser til § 4 om forbud mot bruk av barn som tolk. Forslag til presisering av § 10 Krav om politiattest; 3. ledd (markert i rødt); «Dersom en tolk har anmerkning på politiattesten, skal oppdragsgiver vurdere om det straffbare forholdet har betydning for vedkommendes egnethet som tolk *i hvert enkelt tilfelle*.

Innspill til forslag til forskrift:

- Kapittel 3 Behandling av personopplysninger og Nasjonalt tolkeregister
§ 10 første ledd; «for å bli oppført i registeret må søker c) fremlegge nødvendig dokumentasjon på formelle tolkefaglige kvalifikasjoner i henhold til kvalifikasjonskravene i § 5. Det er for oss uklart hvor denne § 5 som det henvises til, befinner seg. § 11 Kvalifikasjonskategorier i Nasjonalt tolkeregister – presisere at det gjelder bachelorgrad *i tolking* og grunnutdanning i *tolking*? Dette for å unngå tvetydighet som kan oppstå dersom man kan påvise bachelor i andre fag.
- § 12 Tolker som har ervervet eller har fått sine (tolke-)faglige kvalifikasjoner godkjent i en EØS-stat.... Samme argumentasjon som over, presisere at det er snakk om tolkefaglige kvalifikasjoner.
- § 12 gjentar seg to ganger (nummerering) – minimal endring/kan slås sammen?
- § 17 tredje ledd; «Prøven holdes minst én gang i året i utvalgte språk». Vi opplever dette som en intetsigende setning som kan strykes.